

NARKOTIKASAKER

I. Innledning

Alvorlige narkotikaforbrytelser omfattes av riksadvokatens sentrale prioriteringer, og politiets og påtalemyndighetens innsats skal særlig rettes mot nasjonal og internasjonal organisert kriminalitet knyttet til ulovlig innførsel og omsetning. I tillegg fremheves viktigheten av å ta i bruk nye strafferettslige reaksjoner for å bekjempe narkotikabruk blant barn og unge.

Følgende rundskriv og retningslinjer fra riksadvokaten om narkotika erstattes av dette rundskriv:

- Rundskriv Del II nr. 11/1970 Narkotika-sakene
- Rundskriv Del II nr. 1/1977 Narkotika
- Rundskriv Del II nr. 1/1989 Analyser av beslaglagt narkotika
- Rundskriv Del II nr. 1/1998 Narkotikasaker – kvantumets betydning for den rettslige bedømmelse og bruk av forelegg
- Brev 05.07.06 Riksadvokatens rundskriv nr. 1/1998 narkotikasaker – endrede retningslinjer for bruk av forelegg
- Brev 27.09.07 Destruksjon av khat i politidistriktene – endring av riksadvokatens rundskriv nr. 1/1998
- Brev 19.11.07 Metamfetamin – påtalepraksis
- Brev 20.12.07 Bøteleggelse av utlendinger for innførsel av narkotika – politiets kompetanse
- Brev 04.01.10 Endrede retningslinjer for bruk av forelegg ved innførsel av narkotika
- Brev 11.05.10 Derivatregelen – retningslinjer for påtaleavgjørelser
- Brev 2.01.12 Sakkyndige uttalelser fra Folkehelseinstituttet (FHI) og Kripes
- Brev 11.12.12 Tiltalekompetanse for grovt narkotikaheleri
- Brev 18.01.13 Sakkyndig uttalelse ved beslag av legemidler oppført på narkotikalistene

Riksadvokaten har i tillegg gitt enkelte retningslinjer om bruk av ”metoden tegn og symptomer” (brev 07.09.99 og 29.12.11), som ikke berøres nærmere her. Heller ikke doping omhandles, men riksadvokaten vil senere vurdere om det er grunnlag for særskilte håndhevingsdirektiver om dette. Rundskriv og brev fra Justis- og beredskapsdepartementet gjengis ikke i rundskrivet.

II. Påtalekompetansen

1. Legemiddelloven og straffeloven § 162 første ledd

Påtalekompetansen ved brudd på *legemiddelloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd og straffeloven § 162 første ledd* er delegert til politimesteren, jf. straffeprosessloven § 67 annet ledd annet punktum bokstav b og c, og til påtalejurister i politiet med utvidet påtalekompetanse, jf. § 67 tredje ledd. I tillegg kan alle påtalejurister i politiet utferdige

forelegg for brudd på legemiddeloven, jf. sistnevnte bestemmelse tredje ledd siste punktum og påtaleinstruksen § 20-3 annet ledd.

2. Straffeloven § 162 annet og tredje ledd

Ved brudd på *straffeloven § 162 annet ledd* tilligger påtalekompetansen statsadvokatene, jf. straffeprosessloven § 66. Tredje ledd annet punktum hever strafferammen til fengsel inntil 21 år ved "særdeles skjerpene omstendigheter", hvilket innebærer en generell utvidelse av strafferammen, uavhengig av om det i konkret sak anføres slike omstendigheter. Følgelig er kun riksadvokaten påtalekompetent ved overtredelser av *straffeloven § 162 tredje ledd*, jf. straffeprosessloven § 65 nr. 1.

3. Straffeloven § 317

Ved brudd på *straffeloven § 317*, knyttet til narkotikakriminalitet, har riksadvokaten eksklusiv påtalekompetanse ved grove overtredelser etter fjerde ledd, idet femte ledd hever strafferammen til 21 år ved "særdeles skjerpene omstendigheter". Påtalekompetansen for grovt heleri etter *straffeloven § 317 fjerde ledd* hvor utbyttet ikke er knyttet til narkotikaforbrytelser, tilligger politiet.

Hvorvidt et narkotikaheleri bedømmes som grovt, beror på en skjønnsmessig vurdering. I bedømmelsen inngår beløpets størrelse sammen med de øvrige momenter i *straffeloven § 317 fjerde ledd*, men dette bør i utgangspunktet overstige 100.000 kroner før det vurderes tiltale for grovt narkotikaheleri. Dersom det dreier seg om et mindre utbytte fra narkotikakriminalitet slik at § 317 første ledd er anvendelig, vil politiet være påtalekompetent, jf. straffeprosessloven § 67 annet ledd annet punktum bokstav c.

Ved subsidiær tiltale etter *straffeloven § 317 fjerde ledd* i narkotikasaker, avgjør statsadvokaten ankespørsmålet der hvor sistnevnte har påtalekompetansen for den prinsipale posten, og domfellelsen er i samsvar med denne. Ved domfellelse etter den subsidiære post avgjør riksadvokaten ankespørsmålet, jf. straffeprosessloven § 68.

I vurderingen av om *straffeloven § 317 femte ledd* om særdeles skjerpene omstendigheter får anvendelse, må det særlig legges vekt på om utbyttet kommer fra salg av et meget betydelig kvantum narkotika, sml. *straffeloven § 162 tredje ledd*. Det skal i praksis mye til for å konstatere at slike omstendigheter foreligger, jf. bl.a. Ot.prp. nr. 45 (1987-88). Det må foretas en helhetsvurdering, hvor siktedes rolle i narkotikavirksomheten og om heleriet har vært drevet sedvanemessig, er aktuelle momenter.

Ved spørsmål om bl.a. konkurrans vises det til retningslinjer herfra gitt i brev 5. juli 2007 for praktisering av *straffeloven § 317 annet ledd* om selvvasking.

4. Matloven – narkotiske frø

Overtredelse av *lov om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) av 19. desember 2003 § 28 jf. § 33 jf. forskrift om såvarer av 13. september 1999 nr. 1052 § 39 jf. § 28* om forbud mot innførsel og omsetning av frø som inneholder narkotiske stoffer, eller stammer fra plante som inneholder narkotiske stoffer, straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler. Under særlig skjerpene omstendigheter kan fengsel i inntil 2 år anvendes. Bestemmelsen innebærer en generell utvidelse av strafferammen, slik at statsadvokaten har påtalekompetansen.

III. Utforming av tiltaler og siktelsler

Også i narkotikasaker må tiltalebeslutningen i tilstrekkelig grad individualisere det straffbare forhold jf. straffeprosessloven § 252 første ledd nr. 4, se bl.a. Rt. 2001 s. 38.

1. Realkonkurrens eller sammenhengende straffbart forhold

En sammenhengende innførsels- eller salgsvirksomhet betraktes som regel som ett straffbart forhold. Avgjørelsen av om forbrytelsene er ett sammenhengende forhold eller selvstendige lovbrudd er skjønnsmessig, og må foretas etter en konkret helhetsvurdering. Sentrale momenter vil være ulikhet med hensyn til handlingenes art og avstand i tid og sted, jf. bl.a. Rt. 2006 s. 964.

Et fortsatt straffbart forhold kan omfatte dels fullbyrdete forbrytelser, dels forsøk. Det er i så fall nødvendig å angi i aksessorier til tiltalen at straffeloven § 49 kommer til anvendelse for det punkt som gjelder forsøk.

2. Én eller flere poster

Mindre alvorlige narkotikasaker har høy oppklaringsprosent. Politiet skal ikke øke antallet siktelsespunkter eller tiltaleposter i slike saker for derigjennom å bedre distriktets resultater. Det skal i utgangspunktet opprettes én siktelsespost for befatningen med et narkotikaparti etter legemiddeloven § 31, jf. § 24 og straffeloven § 162 første ledd. Dette gjelder selv om siktede kan siktes for flere straffbare forhold i tilknytning til narkotikaen.

Dersom en person pågripes for besittelse eller oppbevaring av narkotika, bør det som hovedregel ikke opprettes egen sak om erverv av det samme partiet, idet dette har begrenset betydning for straffutmålingen. I saker etter legemiddeloven § 31, jf. § 24 der bruken er det sentrale, bør det vurderes å opprette egen sak om bruk. Slike saker vil senere kunne ha etterfølgende virkning, eksempelvis for erverv og tap av førerrett.¹ Salg av deler av narkotikaen bør omtales i egen post.

I innførselssaker blir ervervet og oppbevaringen av narkotikapartiet før importen som hovedregel konsumert av innførselen, og det bør utferdiges én siktelsespost. Etterfølgende salg av deler av partiet bør beskrives i egen post.

3. Prinsipale og subsidiære poster

Dersom en sak bevismessig ligger slik an at siktede enten har overtrådt straffeloven § 162 eller § 317, bør det prinsipielt reises tiltale for overtredelse av § 162 og eventuelt subsidiært § 317. Retten kan som kjent ikke avsi dom for overtredelse av § 317 dersom det bare er tatt ut tiltale etter § 162, da dette prosessuelt er to forskjellige forhold, jf. straffeprosessloven § 38.

Enkelte ganger kan situasjonen være at én eller flere personer som har medvirket til innførsel av narkotika, også skal motta stoffet etter at det har kommet til landet. Dersom det kan by på problemer å bevise at mottakeren har hatt befatning med innførselen, må det vurderes om han i stedet skal tiltales for erverv (eller forsøk på erverv dersom overdragelse ikke har skjedd). Et alternativ kan etter omstendighetene være å tiltale prinsipielt for innførsel, subsidiært for erverv eller forsøk på erverv.

IV. Subsumsjon – grensen mellom legemiddeloven og straffeloven, og mellom straffeloven § 162 første, annet og tredje ledd

1. Oversikt

Legemiddeloven § 22, jf. forskrift 14. februar 2013 nr. 199 om narkotika (narkotikaforskriften) definerer i § 3 hva som regnes som narkotika, og viser i § 4 til stoffene som er oppført på narkotikalistens.

Bruk og besittelse av narkotika rammes av legemiddeloven § 31 annet ledd jf. § 24 første ledd, og straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder, eller begge deler. Lov om ordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsloven) av 2. juli 2004 nr. 64 § 4 hjemler et unntak fra legemiddeloven § 31 jf. § 24. Den som med lovlig adgang til sprøyterom der injiserer narkotika

¹ Vegtrafikkloven §§ 24 og 33

eller besitter en brukerdose narkotika til eget bruk, eller tilsvarende i tilstøtende fremmøterom, samtalerom eller behandlingsrom, kan ikke straffes.

Besittelse omfatter narkotika i små mengder, og er rent midlertidig befatning med stoff som er forbundet med egen bruk, jf. bl.a. Rt. 2005 s. 1319. Besittelse av mindre kvanta narkotika beregnet på videresalg anses som oppbevaring etter § 162, jf. bl.a. Rt. 2010 s. 449.

Straffeloven § 162 første ledd angir som kjent hvilken befatning med narkotika som rammes av bestemmelsen, og den ordinære strafferammen er bøter eller fengsel i inntil 2 år.

Ved "grov" narkotikaforbrytelse etter annet ledd heves strafferammen til fengsel i inntil 10 år, jf. § 162 annet ledd. Etter ordlyden forutsettes en totalvurdering av forbrytelsen, hvor det særlig skal vektlegges "hva slags stoff den gjelder, kvantumet og overtredelsens karakter". I praksis vil mengden stoff og dets farlighetsgrad som regel være avgjørende for subsumsjonen.

Gjelder forbrytelsen et "meget betydelig kvantum" øker strafferammen til fengsel fra 3 til 15 år, jf. § 162 tredje ledd første punktum, som anvendes i særlige gravende tilfeller, jf. Ot.prp. nr. 23 (1983–84) s. 29. Foreligger det "særdeles skjerpene omstendigheter" økes maksimumsstraffen til 21 års fengsel, jf. tredje ledd annet punktum. Ved avgjørelsen av om annet punktum kommer til anvendelse, skal det i tillegg til et meget betydelig kvantum narkotika, særlig legges vekt på om siktede har hatt en rolle som en av de "virkelig store bakmenn i narkotikaomsetning", jf. Ot.prp. nr. 23 (1983-84) s. 29. Siktede må ha hatt en spesiell organisatorisk rolle i befatningen med narkotikaen for at straffalternativet skal komme til anvendelse. Mengden narkotika alene er med andre ord ikke tilstrekkelig til at annet punktum kommer til anvendelse, jf. bl.a. Rt. 2008 s. 1217.

2. Retningslinjer for grensedragningen mellom straffeloven § 162 første, annet og tredje ledd

Retningslinjene tar utgangspunkt i saker hvor det er tale om narkotisk stoff med normal styrkegrad. Det understrekes at også andre momenter enn mengde og type stoff kan ha betydning for subsumsjonen.

I alminnelighet bør metamfetamin bedømmes som amfetamin ved avgjørelsen av hvilket ledd i straffeloven § 162 som kommer til anvendelse, bl.a. fordi det er vanskelig å skille metamfetamin og amfetamin, både hva gjelder utseende og rusvirkning. Dette gjelder selv om metamfetamin kan ha større ruspotensiale og større skadevirkninger enn amfetamin, jf. bl.a. Rt. 2008 s. 1495. Straffepåstander i saker som omhandler metamfetamin bør imidlertid av disse grunner ligge i øvre sjikt av nivået for amfetaminsaker. Det samme gjelder i saker som omhandler kokain.

Grensedragningen kan angis slik:

1. *Heroin*: Grensen mellom straffeloven § 162 første og annet ledd ligger ved ca. 15 gram, jf. bl.a. Rt. 2005 s. 1473, og mellom annet og tredje ledd ved ca. 750 gram, jf. Rt. 1988 s. 314, ved renhetsgrad i området 20 – 60 %.
2. *Amfetamin, metamfetamin og kokain*: Grensen mellom første og annet ledd ligger ved ca. 50 gram, jf. bl.a. Rt. 2011 s. 493, og mellom annet og tredje ledd ved ca. 3 kilo, jf. bl.a. Rt. 2008 s. 1495, ved renhetsgrad i området 20 – 60 %.
3. *PMMA (parametoksymetamfetamin)*: Grensen mellom første og annet ledd bør ligge ved ca. 25 gram, og mellom annet og tredje ledd ved ca. 1,5 kilo, jf. Rt. 2014 s. 360, ved renhetsgrad i området 20 – 60 %.

4. *LSD*: Grensen mellom første og annet ledd trekkes på samme måte som ved tabletter ecstasy 100 mg (*MDMA*) ved ca. 500 rusdoser, og mellom annet og tredje ledd ved ca. 30 000 rusdoser, jf. pkt. 9.2.
5. *Cannabis* (hasjisj og marihuana): Grensen mellom første og annet ledd ligger ved ca. 1 kilo, jf. bl.a. Rt. 1997 s. 426 og Rt. 2003 s. 211, og mellom annet og tredje ledd ved ca. 80 kilo, jf. bl.a. Rt. 1995 s. 471 og Rt. 2005 s. 923.
6. *Khat*: Grensen mellom første og annet ledd ligger ved ca. 600 kilo, jf. Rt. 2004 s. 1280.
7. *GHB/GBL/1,4-butandiol*: Grensen mellom første og annet ledd ligger ved ca. 10 liter (ca. 5000 rusdoser), jf. Rt. 2012 s. 112, og mellom annet og tredje ledd bør den etter riksadvokatens oppfatning trekkes ved ca. 400 liter (ca. 200 000 rusdoser).
8. *Opium*: Grensen mellom første og annet ledd ligger etter riksadvokatens oppfatning ved ca. 450 gram, og mellom annet og tredje ledd ved ca. 20 kilo, jf. Rt. 2011 s. 1313.

9. *Tabletter*:

- 9.1 *Generelt*: Ved beslag av narkotika i tablettform, kapsler eller lignende, bør en ved subsumsjonen sammenligne virkestoff med andre kjente stoffer med tilsvarende rusvirkning, eksempelvis tradisjonelle pulverstoffer. Alternativt kan man se hen til hvilket antall rusdoser beslaget utgjør, fastsatt etter de faste grenser om når man blir regnet som påvirket etter vegtrafikkloven § 22 tredje ledd.² Disse grensene bygger på tabell fra en rapport fra Faglig rådgivningsgruppe av desember 2010 om "Etablering av faste grenser for påvirkning av andre stoff enn alkohol". Angivelsen av stofftyper og faste grenser i tabellen har som utgangspunkt vitenskapelige vurderinger av påvirkning etter enkeltinntak hos en ikke-tilvendt person. En rusdose er estimert til den mengde som anses å medføre påvirkning tilsvarende ca. 1 promille alkoholkonsentrasjon i blodet. Tabellen bør benyttes som et utgangspunkt ved beregning av antall rusdoser også for nye stoffer, hvor det ikke er etablert noe nivå for subsumsjon og straff.
- 9.2 *Benzodiazepiner*: Grensen mellom første og annet ledd for tabletter i gruppen benzodiazepiner ligger etter riksadvokatens oppfatning ved ca. 5000 rusdoser, jf. bl.a. Rt. 2012 s. 1120. Grensen mellom annet og tredje ledd bør trekkes ved ca. 200 000 rusdoser. Dette gjelder tabletter i gruppen benzodiazepiner som inneholder virkestoffet *nitrazepam* (Mogadon, Apodorm), jf. Rt. 2007 s. 961, *fenazepam*, jf. Rt. 2012 s. 1316, *klonazepam* (Rivotril) og *flunitrazepam* (Rohypnol, Flunipam), jf. Rt. 2012 s. 1297, samt *oksazepam* (Sobril, Alopam) og *diazepam* (Valium, Stesolid, Vival).
- 9.3 *Sentralstimulerende stoffer*: Grensen mellom første og annet ledd bør etter riksadvokatens oppfatning trekkes ved ca. 500 tabletter ecstasy 100 mg (MDMA), og mellom annet og tredje ledd ved ca. 30 000 tabletter ecstasy 100 mg (MDMA), jf. Rt. 2000 s. 3 og Rt. 2009 s. 1394.
- 9.4 *Opioder*: I Rt. 2000 s. 11 legges til grunn at 1 rusdose Temgesic 0,2 mg (*buprenorfin*) utgjør ca. 3 stk. tabletter. Dette er i samsvar med tabellen for faste grenser ved intravenøst inntak, fastsatt av den faglige rådgivningsgruppen som nevnt ovenfor. Buprenorfin har en virkningsmekanisme som er meget lik den man finner for andre opiater og opioider. Stoffet kan sammenlignes med morfin og heroin, og skal straffes strengere enn befatning med kokain og amfetamin, men ikke så strengt som befatning med heroin. I nevnte dom ble det lagt til grunn at 50 000 tabletter

² Jf. vedlegg til forskrift om faste grenser for påvirkning av andre berusende eller bedøvende middel enn alkohol m.m. av 20. januar 2012 nr. 85 § 1 jf. Rt. 2012 s. 1120, Rt. 2012 s. 1297 og Rt. 2012 s. 1316.

tilsvarte bl.a. 415 – 625 gram heroin 40 %, og 554 – 833 gram heroin 30 %. Forholdet ble henført under annet ledd.

I Rt. 2010 s. 1391 tas det utgangspunkt i at 979 tabletter Subutex 8 mg (*buprenorfin*) tilsvarer om lag 120 gram heroin 30 % renhet. Tabellen for faste grenser angir at 1 rusdose buprenorfin utgjør 0,6 milligram ved intravenøst bruk. Ut fra nevnte tabell vil 979 tabletter Subutex 8 mg utgjøre 13 053 rusdoser. Forholdet ble subsumert under annet ledd.

3. *Styrkegrad*

Stoffets farlighet har stor betydning ved subsumsjonen og fastsettelsen av straffereaksjon, jf. for eksempel Rt. 2010 s. 1052. Farligheten avhenger av hva slags type stoff det dreier seg om, og i noen grad av styrkegraden. Det enkelte stoffs farlighetsgrad må baseres på den til enhver tid tilgjengelige fagkunnskap, jf. Rt. 2009 s. 1394. Utgangspunktet er at dersom styrkegraden er *vesentlig* lavere eller høyere enn normalnivået, må en ta hensyn til dette ved *straffepåstanden*. Bare i *særlige tilfeller* skal det også tas hensyn til styrkegrad ved *subsumsjonsvurderingen*, jf. Rt. 2005 s. 1473. Dette gjelder for grensen både mot annet og tredje ledd i straffeloven § 162.

Det skal følgelig foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering av om styrkegraden får betydning for påtalemyndighetens subsumsjon og påstand om straff. Vurderingen er ikke utelukkende basert på en matematisk omregning, jf. Rt. 2008 s 1373:

”Etter Høyesteretts praksis vil store avvik fra det normale mht. renhetsgrad måtte tillegges betydning ved straffutmålingen ut fra en totalvurdering. Etter min oppfatning vil slike avvik også i særlige tilfeller kunne få betydning for subsumsjonen. For lave renhetsgrader betyr dette etter min mening at avviket må være så stort at man ved omregning basert på normal renhetsgrad har å gjøre med kvanta som ligger vesentlig under det etablerte terskelnivå.”³

Det skal likefullt tas utgangspunkt i hvilket kvantum narkotikaen utgjør om det omregnes til stoff med normal styrkegrad, jf. Rt. 2010 s. 1052. Sammenligningen skal være realistisk og nøktern, og det vil ha stor betydning hvordan stoffet brukes illegalt, jf. Rt. 2002 s. 599. Den sannsynlige inntaksmåten legges til grunn, jf. Rt. 2010 s. 1391 og Rt. 2011 s. 1313.

Ut fra rettpraksis er det vanskelig å utlede en klar regel om når styrkegraden får betydning for subsumsjonen. Det kan derfor ikke med støtte i denne oppstilles en nærmere angitt prosentandel som stoffet omregnet til normal styrkegrad må utgjøre av gjeldende terskelnivåer. Inntil dette er avklart i rettspraksis, skal det legges til grunn følgende: Ved så lav styrkegrad at stoffet nærmest er ubrukelig til rus, bør styrkegraden få betydning for subsumsjonen. For pulverstoffene skal det tillegges vekt om stoffet har så lav styrkegrad at det ikke er egnet for injisering. Der den aktuelle stoffmengden, omregnet til normal styrkegrad, *utgjør mindre enn en tredjedel av det etablerte terskelnivået*, bør påtalemyndigheten i utgangspunktet nedsubsumere forholdet.

Subsumsjonen i grensetilfeller har ikke særlig betydning ved straffutmålingen, jf. bl.a. Rt. 2008 s. 1495.

Kripos' årlige narkotikastatistikk gir opplysninger om hva som har vært gjennomsnittlig styrkegrad for ulike narkotiske stoffer i årene fra 2005 og fremover.

V. *Straffereaksjoner*

1. *Generelt*

³ Jf. f.eks. Rt. 2005 s. 1574 der styrkegrad på 3 % for 500 gram amfetamin ikke fikk noe å si for subsumsjonen.

Straffenivået for ulike narkotiske stoffer baserer seg på stoffets farlighetsgrad, særlig med tanke på rusvirkning, giftvirkning, tilvenningsfare, fare for alvorlige sykdommer og andre alvorlige konsekvenser ved bruk, jf. bl.a. Rt. 2009 s. 1394. Stoffets art, styrkegrad og kvantum, sammenholdt med siktedes rolle ved overtredelsen, tidligere narkotikaforbrytelser og hvilken straffbar handling vedkommende har begått, er blant annet avgjørende ved straffutmålingen. Omfattende rettspraksis gir veiledning om straffutmålingsmomenter og straffenivået ved narkotikaforbrytelser, herunder bruk av samfunnsstraff, jf. straffeloven § 28a, og om betinget dom med vilkår om narkotikaprogram med domstolskontroll, jf. straffeloven § 53.

Straffereaksjon for bruk av narkotika vil kunne ha konsekvenser for retten til å føre motorvogn, opptak til enkelte utdannelser, tilsetninger i spesielle stillinger og være av betydning blant annet i våpensaker og barnevernsaker.

2. Forelegg

Straffereaksjonen ved brudd på legemiddeloven § 31 annet ledd jf. § 24 første ledd vil som regel være bot. Ved brudd på straffeloven § 162 første ledd vil bot være forbeholdt saker som gjelder *ervert* og/eller *oppbevaring* som ikke tar sikte på videresalg, jf. Rt. 2010 s. 449. Videre kan forelegg ilegges ved *innførsel* hvor stoffmengden ikke utgjør mer enn halvparten av de fastsatte grenser for samme reaksjon ved ervert og oppbevaring, jf. Rt. 2009 s. 1551. Utlending som også bortvises eller utvises, kan gis forelegg for innførsel av samme mengden stoff som ved ervert eller oppbevaring.

Forelegg er en enkel og effektiv måte å få avgjort en straffesak på, samtidig som det er en tydelig og markert reaksjon. Om det skal reageres med forelegg må avgjøres etter en konkret vurdering i den enkelte sak, basert på alminnelige straffutmålingsbetraktninger, som for eksempel gjentakelse. I saker med flere beslag, hvor de ulike stoffene ligger innenfor foreleggsgrensene, kan man av prosessøkonomiske grunner vurdere å reagere med forelegg. Tilsvarende gjelder dersom flere enkeltsaker, som alene kunne vært avgjort ved forelegg, behandles ved samme påtaleavgjørelse. Retningslinjene gjelder stoff med normal styrkegrad.

Påtalemyndigheten kan reagere med forelegg mot befatning med følgende stofftyper og mengde (listen er ikke uttømmende):

1. *Heroin*: inntil 0,5 gram
2. *Amfetamin, metamfetamin, kokain*: inntil 2 gram
3. *PMMA (parametoksymetamfetamin)*: inntil 1 gram
4. *LSD*: inntil 20 ruter/"drypp"
5. *Cannabis (hasj/sj/marihuana)*: inntil 15 gram
 - 5.1 *Cannabisfrø*: inntil 30 stk.
 - 5.2 *Urteblandinger o.l., inneholdende syntetiske cannabinoider*: inntil 2 gram
6. *Khat*: inntil 15 kilo
7. *GHB/GBL/1,4-butandiol*: inntil 1 dl
8. *Sopp (psilocin/psilocybin)*: inntil 20 gram
9. *Tabletter/kapsler o.l.*:
 - 9.1 *Benzodiazepiner*: antall tabletter tilsvarende inntil ca. 25 rusdoser, eksempelvis 50 tabletter Sobril 25 mg (*oxazepam*), 50 tabletter Mogadon 5 mg (*nitrazepam*), 50 tabletter Xanor 0,5 mg (*alprazolam*) og 75 tabletter Valium 5 mg (*diazepam*).
 - 9.2 *Sentralstimulerende stoffer*: inntil 20 tabletter ecstasy 100 mg (*MDMA*).
 - 9.3 *Opioder*: antall tabletter tilsvarende inntil ca. 25 rusdoser, eksempelvis 3 tabletter Dolcontin 100 mg (*morfin*), 75 tabletter Temgesic 0,2 mg (*buprenorfin*) og 2 tabletter Subutex 8 mg (*buprenorfin*).

3. Påtaleunntatelse

Påtaleunntatelse med prøvetid kan være en særlig egnet straffereaksjon overfor unge lovbrøyttere ved mindre alvorlige narkotikalovbrudd, hvor formålet er å forebygge videre rusmisbruk, og/eller stimulere til fortsatt rehabilitering. Særlig for ungdom mellom 15 og 18 år bør slike reaksjoner anvendes fremfor illeggelse av bot. Dette er en presisering av riksadvokatens rundskriv nr. 6/1989 "Påtaleunntatelse" pkt. III nr. 4. Retningslinjene i sistnevnte rundskriv gjelder fortsatt, sammenholdt med de lovendringer som senere har kommet til.

Påtaleunntatelsen kan gjøres betinget av at siktede ikke gjør seg skyldig i nye straffbare handlinger i en prøvetid på to år, jf. straffeprosessloven § 69 annet ledd. Er lovbrøytteren under 18 år på handlingstiden, skal prøvetiden fastsettes til enten 6, 12, 18 eller 24 måneder, jf. straffeprosessloven § 69 annet ledd tredje punktum.

Påtalemyndigheten må anse alle vilkår for straffbarhet oppfylt for å kunne gi påtaleunntatelse. I saker der lovbrøytteren er under 15 år, bør påtalemyndigheten vurdere å overføre saken til barneverntjenesten, jf. straffeprosessloven § 71b. Unntatelse av påtale for narkotikaovertrædelser bør ikke benyttes overfor lovbrøyttere uten oppholdstillatelse, eller som ikke forventes å oppholde seg i riket i prøvetiden for reaksjonen.

Etter § 69 tredje ledd kan påtaleunntatelse gjøres betinget av individuelt tilpassede vilkår som beskrevet i straffeloven § 53 nr. 2, nr. 3 bokstav a til h, og ny bokstav i, nr. 4 og nr. 5. Det er ikke adgang til å sette andre vilkår enn dem som særskilt er nevnt i bestemmelsen.

Vilkår om å avstå fra bruk av rusmidler kan fastsettes av påtalemyndigheten ved påtaleunntatelse, jf. straffeprosessloven § 69 tredje ledd jf. straffeloven § 53 nr. 3 bokstav c. Dette vilkår er særlig aktuelt å anvende overfor førstegangsforbryttere, og unge lovbrøyttere som er i en rehabiliteringssituasjon. Påtalemyndigheten må sikre at siktede og eventuelt verger på forhånd gis adgang til å uttale seg om særvilkårene som settes for påtaleunntatelsen, jf. straffeprosessloven § 69 tredje ledd annet punktum jf. påtaleinstruksen § 18-1 første ledd.

Strafforfølgningen *kan* tas opp igjen etter reglene i straffeprosessloven § 74 tredje ledd dersom ett eller flere vilkår for påtaleunntatelse ikke overholdes, eller dersom siktede unndrar seg pålagt tilsyn eller setter seg ut over pålegg fra tilsynsmyndigheten. Påtalemyndigheten kan endre vilkår i påtaleunntatelsen innenfor prøvetiden. Også de nye vilkårene må forelegges siktede (og eventuelle verger) av påtalemyndigheten, jf. påtaleinstruksen § 18-1 første ledd annet punktum.

4. Nye strafferettslige reaksjoner

Ved lov 20. juni 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven)⁴ er det vedtatt to nye strafferettslige reaksjoner – ungdomsoppfølging og oppfølging i konfliktråd. Ungdomsoppfølging kan fastsettes for lovbrøyttere som var mellom 15 og 18 år på handlingstidspunktet. Oppfølging i konfliktråd kan anvendes overfor personer som har fylt 18 år på gjerningstidspunktet.

Påtalemyndigheten kan ilegge *ungdomsoppfølging* som vilkår for påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 69, tredje ledd jf. straffeloven § 53 nr. 3 ny bokstav i, eller ved ny påtaleavgjørelse beslutte at saken overføres til ungdomsoppfølging i konfliktrådet med varighet inntil ett år, jf. endret straffeprosessloven § 71 a annet ledd. Saken må egne seg for slik behandling, og det må foreligge samtykke fra siktede og eventuelt vedkommendes verger.

⁴ Lovendringene vedtatt 20. juni 2014 trer i kraft 1. juli s.å.

Oppfølging i konfliktråd kan påtalemyndigheten illegge siktede som vilkår for påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 69, tredje ledd jf. straffeloven § 53 nr. 3 endret bokstav h, eller ved ny påtaleavgjørelse beslutte at saken overføres til oppfølging i konfliktrådet med varighet inntil ett år, jf. endret straffeprosessloven § 71 a første ledd. Saken må egne seg for slik behandling, og det må foreligge samtykke fra siktede.

Påtalemyndigheten kan anvende de nye strafferettslige reaksjonene ungdomsoppfølging eller oppfølging i konfliktråd overfor unge lovbrytere ved mindre alvorlige narkotikalovbrudd, ved overtredelser av legemiddeloven § 31 annet ledd jf. § 24 første ledd og straffeloven § 162 første ledd. Det vises til Prop. 57 L (2013–14) Lov om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven) s. 58 første spalte og s. 59 annen spalte. Reaksjonene kan være adekvate overfor unge gjerningspersoner med sammensatte problemer. Lovens øvrige vilkår må være oppfylt.

Nærmere retningslinjer om alternative reaksjoner kan bli gitt dersom regjeringen følger opp arbeidsgrupperapporten ”Alternative reaksjoner for mindre alvorlige narkotikalovbrudd” av 4. juli 2011.

VI. Analyser av beslaglagt narkotika og sakkyndig uttalelse

1. Innsendelsesplikt

Alle beslag av narkotika skal som hovedregel sendes Kripos for registrering og destruksjon. Særskilt skjema utarbeidet av Kripos skal benyttes ved innsendelsen.

Beslag av khat (*Catha edulis*) er unntatt dersom personell i politiet (godkjent av politimesteren for en slik funksjon) med sikkerhet identifiserer et beslag som khat. Beslaget skal veies i politidistriktet, og nettovekten rapporteres til Kripos. Er politiet i tvil om identifiseringen av beslaget, eller det av andre grunner er hensiktsmessig, kan en representativ delprøve av beslaget sendes Kripos. De retningslinjer som Kripos har gitt i brev av 18. oktober 2007 for politiets behandling av beslaglagt khat, skal følges. Det vises videre til Justis- og beredskapsdepartementets rundskriv G-74/99 ”Instruks for behandling av narkotika, doping- og legemidler”.

Ved beslag av den dyrkede planten *Cannabis sativa* skal det kun tas referanseprøve av levende planter som sendes Kripos. En referanseprøve utgjør 5 representative hele planter (de delene av planten som står over jorden) fra hver vekstfase sikret fra samme rom, felt, område eller lignende, hvor beslaget tas. Med vekstfase menes planter under ca. 25 cm (stiklinger og småplanter), planter over ca. 25 cm uten toppskudd (unge planter), og planter med toppskudd. Alle *Cannabis sativa*-planter som er dyrket skal telles og dokumenteres. Levende planter og avklippet plantemateriale utover nevnte referanseprøver destrueres av politiet.

Beslag, sikring, håndtering, dokumentasjon og destruksjon ved dyrking av planten *Cannabis sativa* skal utføres i samsvar med veileder fra Kripos og Oslo politidistrikt.

2. Analyse av beslag

Beslaglagt narkotika skal som hovedregel analyseres. Analyse kan unnlates i saker som søkes avgjort ved forelegg eller påtaleunntatelse. Dersom forelegget ikke blir vedtatt, eller siktede hevder seg uskyldig i handlingen det er gitt påtaleunntatelse for, bør analyse foretas før saken sendes retten etter straffeprosessloven § 268 eller § 71. Analyse kan også unnlates hvor det foreligger uforbeholden tilståelse dersom det etter en konkret vurdering anses ubetenkelig å fremme saken uten analyse, og vilkårene i straffeprosessloven § 248 er

oppfylt. Det må ikke være tvil om hvilket stoff som er beslaglagt. Dersom saken ikke avgjøres med tilståelsesdom, skal det foretas analyse før tiltalebeslutning utferdiges.

Saksbehandlingstid ved Kripos for analyser av narkotikabeslag har de siste år vært lang. Politiet må bidra til å avhjelpe situasjonen ved i større grad å skille ut saker som kan unntas fra analyse. Dersom en sak er rettskraftig avgjort før en begjært analyse er ferdigstilt, skal beskjed straks gis til Kripos, slik at ikke ressurser brukes forgjeves.

3. Sakkyndig uttalelse

I saker med beslag av narkotika avgir Kripos uttalelse om stofftype, mengde og styrkegrad. Når det gjelder spørsmål om et stoffs virkninger ved bruk og andre egenskaper ved rusmidlet, beregning av rusdoser og sammenligning med beslektede stoffer, er det Folkehelseinstituttet (FHI) som avgir sakkyndig uttalelse.

I saker hvor det er behov for en sakkyndig uttalelse fra FHI, for eksempel ved beslag av tablettar som kan være illegalt fremstilt, og hvor opplysninger på tablettens etiketter ikke kan legges til grunn for den reelle styrkegraden av stoffet, må politiet særskilt rekvirere en kvantitativ analyse⁵ av beslaget hos Kripos. Anmodning om slik styrkebestemmelse av stoff bør gjøres allerede ved innsendelsen av beslaget til Kripos, dersom det er aktuelt med sakkyndig uttalelse fra FHI om antall rusdoser og sammenligning med andre stoffer.

Kripos foretar rutinemessig kvantitativ analyse av narkotikabeslag over en viss størrelse. Dette gjelder blant annet heroin, amfetamin, metamfetamin og kokain. Nærmere opplysninger om hvilke stofftyper og hvilke vektgrenser som legges til grunn for rutinemessig kvantitativ analyse, fremgår av KO:DE. Kripos har ansvar for å oppdatere informasjonen. I saker hvor det er behov for en sakkyndig uttalelse fra FHI, og beslagsmengden er under de angitte grenser hvor det normalt foretas kvantitativ analyse, må det særskilt anmodes om dette. Tilsvarende gjelder dersom det er behov for kvantifisering av stoffer som ikke er omfattet av tabellen.

VII. Derivatregelen – retningslinjer for påtaleavgjørelser

Derivatregelen i den tidligere narkotikaforskriften § 2 annet ledd, som fastsatte at "derivater" av de stoffer som var ført opp på narkotikalistene regnes som narkotika, ble opphevet ved forskrift 14. februar 2013 nr. 199 om narkotika (narkotikaforskriften). Sistnevnte forskrift trådte i kraft straks og samtidig ble forskrift 30. juni 1978 nr. 8 om narkotika m.v. (narkotikalistene) opphevet.

Påtalemyndigheten skal ikke ta ut tiltale, utferdige forelegg eller treffe andre positive påtaleavgjørelser rettet mot befatning med stoff som antas å være narkotika utelukkende fordi det er derivat av stoff inntatt i narkotikalistene.

Knut Erik Sæther
fung

for Katharina Rise
førstestatsadvokat

⁵ Dvs. bestemmelse av mengden eller konsentrasjonen av kjemiske forbindelser etc. i en prøve.